

Stiftamtmand H. C. Nielsen.

Stiftamtmand H. C. Nielsen¹.

Personlige Erindringer fra Krigsaarene 1848—49—50.

Meddelt af Kammerherre *G. Stemann* i Ribe.

For et Par Aar siden meddeltes det mig, at Stiftamtmand Nielsen skulde have efterladt sig nogle biografiske Optegnelser. Jeg henvendte mig til forskellige af Stiftamtmandens Slægt derom, men forgæves. Nu er de imidlertid fundne, og Stiftamtmandens Søn, Apoteker Chr. Nielsen i Varde, i hvis Besiddelse de er, har været saa venlig at stille dem til min Disposition til Offentliggørelse her i Aarbogen. Noterne er af mig tilføjede ved Benyttelse bl. a. af „Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848—50“, udgivet af Generalstabens, „Den første slesvigske Krig 1848—50“ af Oberst N. P. Jensen, „Danmarks Kamp for Slesvig i Aarene 1848, 49 og 50“, efter nogle frivilliges Papirer beskrevne af F. K., Oberstltnt. Hirsch: „Danske og norske Officerer 1648—1814“, „Danmarks Adelsaarbog“ samt fire smaa Almanakker fra Aarene 1848—51, hvori daværende Overauditør og Intendant Nielsen har gjort adskillige smaa Antegnelser. Paa et enkelt Sted har jeg af Hensyn til Tidsfølgen foretaget en mindre Omflytning i Beretningen.

DET elektriske Stød, som gennemfør hele Europa ved den franske Revolutions Udbrud i Paris Februar 1848, følte ogsaa i Danmark og sammes Hertugdømmer. Den første Virkning var, at den Misstemning, som alt længe havde gæret mellem disse Dele

¹ jfr. „Fra Ribe Amt 1910“ S. 117.

af Kongen af Danmarks Rige, traadte end skarpere frem, og at det Parti i Hertugdømmerne, som forlængst havde udsaat Tvedragtens Sæd, afkastede Masken og aaben lagde dets Trods for Dagen.

Christian den Ottendes Død lod forudse en For-

H. C. Nielsen
(Ungdomsportræt)

andring i den hidtil med Hensyn til Hertugdømmerne fulgte Politik; Frihedstendenserne og de dermed forbundne Principer, som fra Paris med rivende Hurtighed udbredte sig over Tyskland, ytrede ogsaa deres Virkning i Hertugdømmerne og i Kongeriget. Uros-

partiet i Hertugdømmerne blev fra Dag til Dag lydeligere, indtil det ved Forsamlingen i Rensborg den 18. Marts aabent fremtraadte og afsendte den bekjendte Deputation¹ til Kjøbenhavn for at udtale dets Forlangender; men forinden Deputationen var vendt tilbage

Jacobine Laurentze Nielsen, f. Eilschou
(Ungdomsportræt).

eller havde kunnet meddele Resultatet af dens Sendelse, udbredte sig den 23. Marts i Slesvig By Rygtet

¹ Godsejer Neergaard til Øvelgønne, Jernbanedirektør Ols-
hausen, Advokaterne Güllich og Clausen samt Etatsraad Engel.

om, at et nyt Ministerium („Casino“)¹ var dannet i Kjøbenhavn, hvilket fremkaldte stor Bevægelse, og den 24. Marts udbrød i Kiel Oprøret mod Kongen af Danmark, idet en Regering konstituerede sig, Prinsen af Augustenborg opkastede sig til Øverstkommanderende for Armeen og med det 5. Jægerkorps overlistede Rensborg, hvorfra samme Dag udsendtes Ordre til Troppeafdelingerne i begge Hertugdømmer om at stille sig under hans Kommando.

Paa denne Tid stod jeg som Auditor og Regnskabsfører ved 4. Jægerkorps i Slesvig By og fungerede i samme Egenskab ved 1. Dragonregiment under Regimentsauditørens Sygdom.²

Alt længe havde Stemningen i Slesvig By været uhyggelig for danskfølede Danske. Uden just at have været udsat for personlig Ulempe havde jeg som Dansk følt det isolerede i Stillingen og det krænken- de i den ringeagtende og hadefulde Stemning mod alt Dansk. I de sidste Dage fandt hyppige Forsamlinger af Borgerne Sted, uden at nogen bestemt Hensigt dermed udtaltes. Det syntes tildels eller maaske skulde synes at være Virkningerne af det friere kommunale Liv, som over alt udviklede sig med stærke Skridt. For ved slige Lejligheder at forhindre Gadescener og Uordener konsigneredes om Aftenen ofte mindre Afdelinger af Militæret. Paa Jægerkorpset kunde *til saadant Øjemed* ubetinget gjøres Regning, da dettes Mandskab, siden Korpset i 1842 forlagdes

¹ Kasinomødet afholdtes den 20. Marts, og den 22. Marts dannedes „Martsministeriet“ med Grev A. V. Moltke til Bregentved som Konsejlspræsident.

² De omstaaende Portrætter af H. C. Nielsen og Hustru er Gengivelser af Maleriet, malede af J. Roed; ejes af Ægteparrets Søn, Apoteker N. i Varde.

fra Ekernførde til Slesvig og derved, som man be-
 tragtede Sagen, fortrængte den gamle Garnison fra
 Slesvig, stedse stod paa spændt Fod med Civilstanden
 og ved Markedsoptrin o. desl. villig bankede Publikum
 fra hinanden. Da Deputationen afgik fra Rensborg
 den 18. Marts, ventede vi roligere Dage eller Aftener,
 indtil den var vendt tilbage; men det kom anderledes.
 Befolkningen navnlig i Kiel traadte end mere trod-
 sende op. Aftenforsamlingerne i Slesvig vedblev, og
 Luften blev stedse mere trykkende. I en militær Sam-
 menkomst hos Korpskommandøren den 23. Eftermid-
 dag udtaltes derfor, at dersom det for at undgaae Kol-
 lisioner maatte anses tilraadeligt, at Korpset forlod
 Slesvig, da skulde dette ske mod Nord.

Da det under disse Forhold let kunde blive mig
 umuligt at varetage Forretningerne baade ved Jæger-
 korpset og ved Dragonregimentet, samlede jeg om Af-
 tenen den 23. Marts Regimentets hos mig beroende
 Regnskabssager og Pengebeholdning og afgav samme
 til Regimentschefen Oberst Holstein¹, som ved den

¹ Maximilian Christoph Friedrich Holstein (af Linien Fürsten-
 berg), f. ²²/₆ 1785, Kommandør for 1. Dragonregiment ¹/₇ 1842,
 Oberst ²/₈ 1848, Afsked ²⁰/₅ 1848, † i Kbhvn. ⁸/₁₀ 1849. Hans to
 Sønner (Adolf Christian Fred. Huno, f. ²⁵/₁₂ 1822, Premierløjtnant,
 Kammerjunker, Adjutant ved 1. Dragonregiment, ved Patent af ²⁰/₈
 1852 udelukket fra Amnestien, men under ³⁰/₁₁ 1857 tilladt at
 vende tilbage til Danmark, † som fhv. preussisk Oberstltn. ²⁰/₈
 1887 i Borreby ved Ekernførde. — Hans Maximilian Bernhard
 Georg Emil Holstein, Kammerjunker, Premierløjtnant ved 1. Dra-
 gonregiment, udelukket fra Amnestien, men under ¹⁸/₁₁ 1854 til-
 ladt at vende tilbage til Danmark) var iblandt de ialt 10 Officerer
 ved Regimentet, som faldt fra. Den ene af Sønnerne, Premier-
 løjtnant og Adjutant Huno Holstein, søgte at hindre Faderen i
 at faa Regimentets Estandarter med; men hans Modstand blev
 overvunden ved, at Løjtnant Bentzen (Jens Otto Paludan Bentzen,

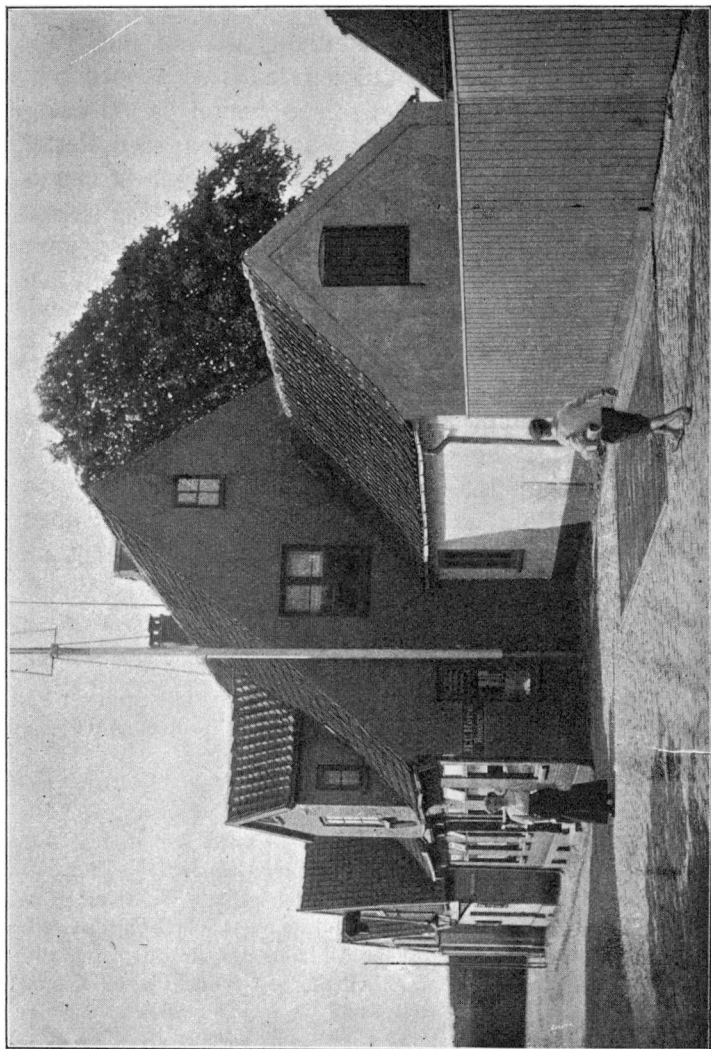
Leilighed for mig udtalte sin bestemte Villie, hvad der end maatte komme, at blive sin Pligt mod sin Konge tro. Jeg rømmede derefter op i Jægerkorpsets Arkiv og bragte næste Morgen de ældre Papirer o. s. v. paa Depotkammeret; men medens jeg hermed var beskæftiget og i den Anledning passerede Torvet i Altstadt, hørte jeg Stormklokken lyde i Slesvigs Domkirke, saae Folk løbe sammen, og en Dr. Steindorff¹ staaende paa Torvet i Altstadt af et Papir at oplæse noget, som jeg imidlertid ikke kunde høre, hvad var. Det var en fra den selvskabte Regering i Kiel udstedt Proklamation; og saaledes udbrød Oprøret i Slesvig den 24. Marts 1848 Formiddag Klokken 10.

Militæret, Jægerkorpset og Dragonregimentet, samledes ved Gottorp Slot, og da jeg erfarede dette, satte jeg mig i Uniformen for at begive mig derhen. Da jeg imidlertid hørte, at Passagen gennem Byen næppe vilde være aaben, var en venskabelig sindet Nabo, Skibstømmermand Schnittger, villig til at sætte mig over Slien derhen; men idet jeg stod i Begreb dermed, traadte en civilklædt Karl til mig og leverede mig en med Blyant beskreven Seddel, hvorpaa de Ord: „Vi ere ude af Byen, kom efter til Flensborg“. Seddelen var fra Adjutanten. Jeg klædte mig da civil, tog Afsked med Kone og Børn, som jeg tilsagde at lade høre fra mig fra Flensborg, tog Korpsets Pengeanvisninger til Beløb ca. 2000 Rdlr. og den lille konstante Pengebeholdning til mig og forlod² Slesvig tilfods — og har ikke siden set den. Ved Bortgangen

Sekondløjtnant ved 1. Dragonregiment, f. ¹⁸/₅ 1815, † som fhv. Ritmester ¹⁸/₇ 1888 i Flensborg) truede med at skyde ham ned.

¹ Dr. med. Marc. Fr. Steindorff.

² Mellem Kl. 1 og 2 Efterm.

Auditor H. C. Nielsens Bolig i Slesvig
(Hjørnet af Schiffbrückstrasse og Hintzer dem Graben).

aftalte jeg med Lægen i Sygehuset Wissel¹ at mødes med ham i en Kro paa Veien, og gik nu min Vandring ene ad Omveje, indtil jeg ved Isted Skoven kom ud paa Chausseen. Af Dragonregimentet var to Eskadroner² gaaede ad *Rensborg* til, Chefen med Rester af de andre to³ mod Nord ad *Flensborg*; hele Jægerkorpset⁴ marcherede ad Flensborg. Paa Chausseen stødte jeg til Ritmester Harbort med nogle Dragoner⁵, som ingen ledige Heste havde, men tilbød mig en Dragon til Bedækning, som jeg dog afslog. Paa Vejen mødte jeg et Læs Slesviger-Indvaanere. De holdt an, da de saae mig, vi vekslede nogle Ord, — de mente, den Historie vilde snart være forbi, — jeg mente „det vilde vise sig“, og hver drog sin Vei, jeg mod Nord. I Kroen (Isted) traf jeg sammen med Lægen. Kroen var fuld af Folk, som dog forholdt sig rolige; men Værten vilde ikke for nogen Betaling overlade os en Vogn, og saa fortsatte vi Vandringen til Fods ad Flensborg. Det blev ad Eftermiddagen, Vejret var trist, som den hele Situation, og det regnede. Situationen

¹ Justus Fried. Heinr. Aug. Wissel, Søn af Premierløjtnant G. M. Wissel, f. 9/9 1810 i Flensborg, † i Vejle 1/2 1876. Ugift.

² Ritmestrene Fürsen-Bachmanns og Nissens.

³ Ritmestrene Harborts og Wesseltofts. Adolf Friedrich Harbort. Ritmester ved 1. Dragonregiment 1/7 1842, karakt. Major 11/8 1849. Afsked 5/2 1852, † i Horsens 2/12 1878, 83 Aar gl. — Simon Jørgen Wesseltoft, Ritmester ved 1. Dragonregiment 1/7 1842, Afsked med Majors Karakter 27/12 1848, † i Kbhvn., 76 Aar gl.

⁴ Dets Kommandør Oberstløjtnant Renouard, Holstener af Fødsel, vilde ikke svigte sin Troskabsed. Louis Paul Renouard, Oberstløjtnant og Kommandør for 4. Jægerkorps 1/7 1842, karakt. Oberst 24/5 1848, Kommandant paa Kronborg 27/12 1848. Afsked med Generalmajors Karakter 17/7 1856, † 14/6 1857, 77 Aar gl.

⁵ Resten af hans Eskadron lod sig af Borgerne forlokke til Frafald.

var i høj Grad egnet til mørke og alvorlige Betragtninger; med et Oprør i Udbrud og en Borgerkrig for Øie, tilfods ad Landevejen, forladende Hus og Hjem og Kone og Børn.

I en ved Veien liggende Bondegaard lykkedes det os at faae en Vogn, og Konen — Manden var fraværende — var endog saa skikkelig at levere os en Kappe til Beskyttelse mod Regnen. Vi kjørte da afsted; men traf efterhaanden paa Efternølere (maaske forstilte) fra det forud dragende Korps, og da vi nødig vilde overlade Slesvig-Holstein disse Sjæle, fik vi dem op paa Vognen, saa at vi tilsidst selv maatte gaa med Vognen. Det var mørkt, da vi naaede Flensborg, som var i stor Bevægelse. Natten tilbragtes mest vaagende og ikke uden angribende Optrin, ved hvilke blandt andet Kaptajn Løvenfeldts¹ tro og loyale Sindelag stod sin Prøve, idet jeg kom til, om jeg saa maa sige, som en Støtte for ham, og om Natten echaperede alt flere af Korpset mod Syd. Næste Formiddag samledes Korpset i Kasernegaarden, hvor en Slags Komødie eller Drama² opførtes, som endte med,

¹ Christian Friederichsen Løvenfeldt, f. ²⁶/₁₁ 1803, norsk Landkadet ²⁵/₁ 1813, Afsked ifølge Ansøgning ¹/₁₀ 1814, Landkadet ¹¹/₇ 1815 og adlet med Navnet Løvenfeldt, Sekondløjtnant i Holstensk Infanteriregiment ¹⁰/₈ 1823, Premierløjtnant ⁶/₄ 1832, Kaptajn I ¹/₈ 1847, R. af D. ²⁷/₈ 1848. I Slaget ved Fredericia 6. Juli 1849 førte han som Chef et Kompagni af 1. Reserve-Jægerkorps, der paa yderste højre Fløj med megen Dristighed var med til at drive Fjenden tilbage; i Slaget ved Isted den 25. Juli 1850 førte han to Kompagnier Reservejægere. Dbmd. ¹⁴/₁ 1850, karakt. Major ¹⁵/₁₀ 1850, Afsked ¹⁷/₁₀ 1851, Kammerherre ⁶/₁₀ 1853, † ²⁰/₈ 1866.

² Største Delen af Mandskabet mødte beruset og forlangte, forførte navnlig ved Pastor Wildhagens og Advokat Boisens Taler, at føres tilbage til Slesvig. Oberstløjtnant Renouard nægtede at bøje sig for Mandskabet, nedlagde Kommandoen og spurgte først

at saa godt som hele Korpset med en Kaptajn Lange¹ i Spidsen drog mod Syd ad Slesvig til, medens alle øvrige Officerer og en Snes Mand droge mod Nord.

Da jeg forlod Slesvig, blev min Kone og Børnene tilbage og skulde høre fra mig. Fra Flensborg fik jeg en Mand til at kjøre med et Brev til min Kone, og afventede hans Tilbagekomst, som skete om Aftenen, med den Besked, at min Kone med Børnene Dagen efter vilde forlade Slesvig og drage til Ribe. Jeg forlod da om Natten [Kl. 12] Flensborg og tog over Aabenraa og Haderslev til Christiansfeldt. Min Hensigt var at træffe Kaptajn Løvenfeldt, som jeg vidste var marscheret Nord paa med en Snes Mand af Korpset, men som, ukendt med Lokaliteterne og Forholdene, kunde trænge til Assistance. Først i Kolding [den 26. Marts] fik jeg imidlertid Spor paa ham og traf ham ved Harte; traf Aftale med ham, som derpaa drog til Veile, hvornæst jeg [den 27. Marts] styrede til Fyn og ad Kjøbenhavn. I Kolding traf jeg den sidste slesvig-holstenske Førræderløjtnant Hr. Max Holstein², som kom fra Kjøbenhavn med Besked, opdigtet eller virkelig, fra Minister Tscherning til Officererne, at de skulde lade Folkene gaa hjem. Han fulgte med

Majoren, Ph. Ræder, og senere to af Kaptajnerne, om de var villige til at overtage den. Paa et afslaaende Svar erklærede Kaptajn Lange, der hørte til Prinsen af Nørs fortrolige, sig rede til at føre Korpset til Slesvig. Men nu erklærede Kaptajn Løvenfeldt, at han vilde beholde sit Kompagni, og det agtede han at føre Nord paa. Han befalede derpaa Afmarsch; men kun 7 Underofficerer, 4 Spillemand og 9 Underkorporaler og Menige fulgte ham og naaede Kbhvn.

¹ Johan Henrik Vilhelm Lange. Søn af Major L.. f. i Ekernførde 1795, Kaptajn ved 4. Jægerkorps $\frac{1}{7}$ 1842; udelukket fra Amnestien; levede senere i Hamborg, hvor han døde 1884.

² Se Note S. 223.

mig til Harte og vilde gerne forlokke Løvenfeldt til at lade Folkene vende om, men forgæves.

Medens jeg opholdt mig i Kolding, rykkede allerede den første Bataillon frem fra Fredericia, og mellem Kolding og Snoghøj mødte jeg Dragonregimentet fra Fyn. Overalt var Folket i den mest levende patriotiske Bevægelse, og i Middelfart var man paa Veie til at anse mig for en Spion eller lignende, medens man, da Feiltagelsen opdagedes, salutede mig med Hurraer ved min Afreise. Da jeg om Natten paa Gæstgivergaarden i Odense erkyndigede mig om, hvorledes jeg hurtigst kunde naa Nyborg, tilbød en Ubekendt¹ mig at køre med sig. Paa Vejen erfarede jeg, at det var Baron Juel fra Hindemae, og jeg maatte med ham gøre en Afstikker til hans ikke langt fra Veien liggende Gaard, hvor vi ankom i den tidlige Morgenstund og forfriskedes ved en god Frokost. Medens Tilberedelsen skete dertil, gik jeg omkring og glædede mig ved den delige Omgivelse, og aldrig glemmer jeg den idylliske Ro i det yndige Fyns smukkeste Egn ovenpaa de stormende, lidenskabelig bevægede Dage forud, Dage, hvor saa mange Baand sønderreves, som hidtil havde bundet Ven og Frænde sammen, og hvis Følger var uberegnelige, men hvis Varsler stode tegnede med blodige Udsigter. Min venlige Ledsager bragte mig selv til Nyborg, hvor jeg havde haabet at træffe vore Officerer; men Dampskibet var netop afgaaet. Om Eftermiddagen gik jeg over Bæltet, styrede videre ad Kjøbenhavn og traf paa Kongens Nytorv [den 29. Marts] sammen med vore Officerer, med hvem jeg, som jeg stod af Vognen, begav

¹ Kammerherre, Baron F. C. V. N. A. K. Juel-Brockdorff til Baroniet Schelenborg, Stamhuset Taasinge m. m., f. 1812, † 1876.

mig til Christiansborg, hvor vi meldte os til Disposition hos Hans Majestæt Kongen.

I nogle Dage vandrede jeg om i Kjøbenhavn til Disposition og blev endelig, da der i Jylland skulde oprettes et nørrejydsk Reservekorps, opfordret til at overtage Intendanturen for samme. Jeg vidste ikke, hvad en Intendantur var, men det hjalp ikke, jeg maatte afsted. Jeg bad om en Instruktion, men fik til Svar, at jeg kunde selv skrive mig en, og afsted drog jeg [den 13. April] med et højst ejendommeligt Personale, en Toldassistent, forhen Underofficer, som Regnskabsfører, en Officiant ved det store kongelige Bibliotek som Kasserer, en Skolelærer, et forøvrigt meget dygtigt Menneske, som Skriver, og en Underofficer som Magasinforvalter, om hvilken sidste Generalintendanten sagde til mig, at det var et dueligt Menneske, men at jeg ikke maatte betro ham for meget. Saaledes var Begyndelsen for Nørrejyllands Intendantur, der senere uddannede sig til en storartet Maskine med en Masse Drev og Hjul under Navn af Regnskabsfører, Kasserer, Fuldmægtige, Skrivere, Over- og Underforvaltere, Lazaret ditto, Slagtere og m. m. Jeg tog først [den 15. April] Stade i Kolding, hvor der var etableret en Generalkommando under Oberst Baggesen¹, og hvor vi fik et Besøg af Hans Excel-

¹ Fred. Ludv. Aug. Haller Baggesen, f. paa Augustenborg Slot 14/8 1795, Søn af Digteren Jens Baggesen; Sekondløjtnant i hollandske Skarpskyttekorps 1812, ved slesvigske Jægerkorps i Kiel 1814, Premierløjtnant 1822, Kaptajn 1831, Lærer ved den militære Højskole 1832, Kaptajn i Generalstaben 1839, Major og Chef for Stabens taktiske Afdeling 1842, Oberstløjtnant i Generalstaben 1848, s. A. fungerende Stabschef ved Generalkommandoen i Nørrejylland og Fyn og forflyttet til Stabschefposten ved Generalkommandoen i Sjælland, Oberst og Direktør for Armeens Personel

lence Krigsminister Tscherning; nærmere tror jeg ikke, at han nogensinde kom Krudtet¹.

Dagen før jeg forlod Kjøbenhavn modtog jeg en Opfordring fra en Slags Regeringskommission² i Nord-slesvig om at overtage Haderslev Vesteramtstue, der var bleven vakant ved en Slesvig-Holsteners³ Reisaus. Saa fristende Opfordringen end var, fandt jeg dog at burde afvise den ved det Hverv, som jeg saa lige havde modtaget. Men under mit Ophold i Kolding gentoges hin Opfordring ved personlig Nærværelse af en af Kommissærerne, Greve Sponneck senior, og jeg tilskrev da Krigsministeren, som derpaa dispenserede mig fra min Post som Intendant. Min Eftermand var senere alt ankommen, og jeg skulde afgaae til Haderslev, da stod Slaget ved Slesvig [den 23. April 1848], og min Amtstue gik fløiten. Fjenden rykkede frem, 1849, Brigadekommandør 1850, Generalmajor og Chef for Generalstaben 1854, Kommandant i Rensborg 1858, Afsked 1860, † i Kbhvn. ¹⁸/₄ 1865.

¹ Den 23. April var Nielsen i Besøg i Ribe; den 29. og 30. paa Sønderskov.

² Kongen ophævede Regeringen paa Gottorp, hvis Medlemmer havde hyldet den slesvig-holstenske provisoriske Regering, og udnævnte en Undersøgelseskommission (Stiftamtmand Grev Sponneck i Ribe, Generaldecisor Kirstein og Borgmester i Haderslev Lassen) til at undersøge Embedsmændenes Forhold og ordne Landets Styrelse, hvor den ved Begivenhedernes Gang var kommen i Ulave.

³ Georg Friedr. v. Krogh til Aastrup (Broder til Sejrherrn ved Isted) f. ¹⁷/₆ 1793 paa Aastrup, 1806 Kadet, 1809 Stykjunker i Artilleriet, 1810 Sekondløjtnant, 1816 Premierløjtnant, 1818 Kammerjunker, 1828 Kaptajn, 1830 afskediget, Kavalér hos Enkehertuginde Anna Caroline af Brunsvig-Lyneborg-Bevern paa Glücksborg, 1834 Amtsforvalter for Haderslev Vesteramt, 1848—52 i Pinneberg, 1843 R. af D., ved Patent af 29. Marts 1851 udelukket fra Amnesti, frataget sit danske Ridderkors, 1852 Senator i Goslar, † ²⁰/₁ 1864 i Goslar.

og min Eftermand i Intendanturen trak sig viselig over Beltet til Fyn. Jeg tilbød mig da atter til militær Disposition og forblev derefter Intendant i Jylland indtil Krigens Ophør i 1851.

I Sommeren 1848 gik det nu i broget Liv op og ned ad Jyllands Østkyst, hvorved jeg med min lille Intendantur naaede lige til Aalborg. Derved fik jeg Leilighed til atter at samles med Kone og Børn. Dagen efter at jeg var draget fra Flensborg havde min Kone med Børnene forladt Slesvig og begivet sig til Ribe. Ved Fjendens Fremrykning gav jeg dem Anvisning paa at drage til Odense og der forblive under min Omlakken, og paa deres Reise dertil saas vi en Dag i Kolding. Da derefter under mit Ophold i Aalborg. Justitsraad v. Støcken¹ paa Nibstrup indbød min Kone og Børn til sig, kom de derover [den 21. Mai med Dampskibet Mercurius] og tilbragte en landlig Sommer i Vendsyssel. I Veile havde jeg [den 1. Mai] truffet min Ven Hyphoff², der var draget ud for at tjene som frivillig i Hæren, eller i al Fald tænkte derpaa. Jeg modarbejdede denne Hensigt, som alt det velmente og frivillige Væsen ikke fandt Anklang hos os Militære, og tog ham med paa Slæbetov fra Veile, da Fjenden trængte os op ad Jylland³. Han fulgte mig da lige til Aalborg, og derfra detacherede jeg ham til Fyn⁴, hvor han hentede min Kone og de to Drenges samt gamle

¹ Carl Chr. v. Støcken, † ¹⁹/₁ 1874, 74 Aar gl.

² Emil Hyphoff f. ¹/₁₂ 1810, † ²⁶/₁₂ 1858; Redaktør af Ribe Stiftstidende.

³ Den 2. Mai Ankomst til Horsens; om Aftenen videre nord paa; ankom til Aarhus Kl. 6 Morgen den 3. Mai; den 4. fra Aarhus til Randers; den 6., Aften Kl. 10, fra Randers til Hobro; ankom den 7. Mai, Kl. 3 Efterm., til Aalborg.

⁴ Den 12. Mai med Dampskibet „Hertha“.

Kjesten Marie¹, der fra Ribe fulgte med min Kone og Børnene, og bragte dem velbeholden til Aalborg. Jeg tilbragte længere Tid i Aalborg, hvorfra for en stor Del Armeens Forsyning effektueredes, og gjorde derfra ogsaa Udflugter til Familien paa Nibstrup. Under min Op- og Nedreisen ad Jyllands Østkyst foretog jeg et Par større tjenstlige og interessante Ekskursioner, begge fra Horsens i Selskab med Oberst (senere Generalmajor) Baggesen, en til Helgenæs, for at undersøge Forholdene der for en eventuel Retræte, og en ad Limfjordens vestligere Side, for at undersøge Overgangene navnlig til Mors, hvor man havde tænkt sig en Retræte for Kavalleriet ved Fjendens overvældende Fremrykken. Ved denne Leilighed aflagde jeg fra Thyholm et meget forceret natligt Besøg hos Svoger Eilschou² i Lemvig. Efter Fredsslutningen i 1848³ fik jeg Station i Horsens, senere [sidst i Oktober] i Veile, arvede da den aktive Armés Intendanturs Personale, og fra den Tid uddannede min ω : Nørrejyllands Intendanturs Institution sig til det storartede Maskineri, som den derefter vedblev at være.

Vinteren 1848—49 fik jeg Station i Fredericia [den 17. Novbr.], og derhen kom da min Kone med Børnene [den 20. Novbr.]. Mit i Slesvig efterladte Bohave fik jeg da derhen, og der levede jeg atter et Familieliv. Men dette Liv var, navnlig henimod Foråret 1849, ledsaget af den mest anstrengende Intendanturtjeneste; thi da begyndte Fredericia Armering og Armeens Udstyrelse til det kommende Felttog.

¹ Kjesten Marie Jensen havde været Stiftamtmand Nielsens Barne pige.

² Andreas Eilschou, Apoteker i Lemvig († ²⁵/₁₂ 1892, 82 Aar gl.)

³ ω : Vaabenstilstanden af 26. Aug. 1848 sluttet paa 7 Maaneder.

Fredericia fyldtes efterhaanden med Soldater, og de omliggende Byer vrimlede, og nøgne var Tropperne, og intet kunde blive færdigt, og Dampskibe kom og væltede deres Indhold ud paa Havnebroen til Armeens Forsyning, og der kunde man om Morgenen søge sine Ting, som man dog senere skulde gøre Rede for, og Mad skulde Soldaterne have, — det summede om Øerne, men Tiden var interessant. Læssøe¹ var da Armeens højre Haand, og med megen Interesse erindrer jeg min Færden med ham. Jeg har senere med en vis Selvtilfredshed tænkt paa denne Tid ved at læse om Intendanturforholdene paa Krim for Engländerne. Der var Utensilier nok, men Intendanterne, der savnede specielle Ordre, turde ikke udlevere dem, og Tropperne led Savn. Jeg savnede ogsaa Detailordre, regelmæssig Aflevering kunde ikke finde Sted, Kvitteringer kunde ikke ydes; men Armeen skulde mod Fjenden; jeg udleverede en bloc og risikerede meget ved det for det senere Regnskabs Skyld; men jeg troede at maatte sætte Formaalet øverst, og det gik godt. Jeg maa sige, der fandt stor Ærlighed Sted i Armeens Økonomivæsen ved Afdelingerne.

Da modtog jeg en Dag et Brev fra København, hvori Brevskriveren sagde: „Jeg kommer nu fra Statsraadet, og vi (det lille bitte Danmark) har erklæret Tyskland Krig“, og saa begyndte vi igen.

¹ Werner Hans Fredr. Abrahamson Læssøe, f. 18/9 1811 i Kbhvn., 1830—32 Sekondløjtnant ved Kongens Regiment, 1837 Premierløjtnant og Adjoint ved Generalkvartermesterstaben, 1842 Kaptajn, 1848 Stabschef ved Overkommandoen (først Hedemann, saa Krogh), Major, siden Oberstløjtnant, 1849 Stabschef ved Generalkommandoen paa Fyn, derefter atter stillet til Overgeneralens (Bülow) Raadighed og ansat ved Ryes Stab, 1850 Oberst; faldt ved Isted ^{25/7} 1850.

Under vort Ophold i Fredericia havde vi den Glæde, at der fødtes os vor kære lille Datter¹, som kom til Verden midt under al den krigerske Forberedelses Larm og Uro og som tidlig maatte begynde et omflakkende Liv. Thi hendes Moder havde endnu ikke forladt Barnestuen, da Efterretningerne fra Armeen, som var rykket ind i Slesvig, men maatte vige tilbage for Fjendens Overmagt, sagde mig, at der i Fredericia ikke kunde være blivende Sted for min Familie. Jeg maatte da gjøre min Kone den overraskende Meddelelse, at de, min Kone og Børnene, maatte bryde op og atter søge til Fyn og til Odense. Min Kone fandt sig med Fortrøstning deri, som i saa meget andet. Den 6. April blev de alle pakkede i en Wienervogn, kom siddende i den over Beltet og til Odense, hvor de tog ind paa en Gæstgivergaard, til de kunde faa eget Logis, og vor Herre holdt sin Haand over dem, og det gik godt altsammen. Vort Bohave blev derefter atter i stor Hast pakket sammen, ført over til Strib Færgegaard og derfra paa Bøndervogne til Odense. En tjenstvillig Mand i Fredericia rakte mig sin Haand dertil. Jeg havde faaet Ministeriets Ordre med Hensyn til Oplag at evakuere Fredericia og med Intendanturen at drage mod Nord, og saa forlod jeg da Fredericia den 8. April 1849 og var atter paa Feltfod.

Fredericia Befæstning var kun naaet til et høist ufuldkomment Standpunkt, og Voldene vare kun armerede med nogle smaa tynde langbenede Kanoner, og var Fjenden rykket rask frem, saa kunde han uden Sværds slag være rykket ind i Fæstningen, og det Evakueringsystem (alt førtes til Fyn), som blev paabudt, viste noksom, hvor lidet den militære Overbestyrelse

¹ Ananie Christine Elisabeth Augusta, f. ²/₃ 1849, † ²/₁₂ 1863.

byggede paa Fæstningens Modstandsevne. Men det gik anderledes, og vi fik Tid til at summe os.

Jeg gik med Intendanturen til Horsens, hvor den foreløbig fik Stade, og samtidig var General Rye med sin senere saa berømte Brigade ankommen til Kolding. Paa Veien til Horsens erfarede jeg af Amtmand Lehmann¹ i Veile den nedslaaende Efterretning om Affæren i Ekernførde Bugt². En Timestid efter min Ankomst til Horsens vendte jeg tilbage til Kolding for at have en Samtale med Rye, der nu tillige var Øverstkommanderende i Jylland. Jeg spurgte ham, om Fredericia skulde forsvares, og da han svarede ja, om han da vidste, at Fæstningen var aldeles blottet for Eksistensmidler for Tropper, hvortil han svarede nei, og om han tillod, at jeg traf Foranstaltninger til at sørge for Tilførsel, hvortil han svarede ja. og saa gik jeg tilbage til Fredericia, hvis besynderlige Øde og Tomhed jeg ikke glemmer, da der ikke var andet end nogle Depotkompagnier der. Jeg fik Kreaturer tilsatte i Omegnen, som skulde drives ind i Fæstningen, satte mig i Forbindelse med Intendanturen i Fyn om Tilførsel, og da saaledes en svag Begyndelse til Fæstningens Forsyning var indledet, drog jeg [den 10. April] atter mod Nord ad Horsens og blev snart efter ved Fjendens Fremrykning afskaaren fra Fredericia.

¹ Peter Martin Orla Lehmann, f. 10/5 1810 i Kbhvn., Højesteretsadvokat, Stænderdeputeret 24/5—Novbr. 1848 Minister, Amtmand over Veile Amt, 1859 K. af D., 1861—63 Indenrigsminister, † 18/6 1870.

² Den 6. April. Fregatten „Gefion“ strøg Flaget og Linieskibet „Christian VIII“ sprang i Luften. Vort Tab beløb sig til 16 Officerer og 1048 Mand. Deraf faldt 5 Officerer og 101 Mand, 1 Officer og 59 Mand blev saarede og 10 Officerer og 888 Mand faldt usaarede i Fangenskab.

Derefter stod Affærerne ved Kolding [den 23. April], ved Blaakjær Skov mellem Kolding og Veile [den 3. Mai] og ved Veile [den 8. Mai]. Rye tiltraadte sit navnkundige Tilbagetog, og min Intendantur trak successive foran op ad Jyllands Østkyst. Ryes Korps havde oprindeligt en særlig Intendantur; men da fik jeg Ordre fra Krigsministeriet, skjøndt saakaldt Lokal-Intendant, tillige at overtage det Ryeske Korps, en Tilvækst, der medførte megen Uro og Møie¹, men ogsaa, og ikke mindst ved Erindringen, medførte sin store Interesse.

Det Ryeske Tilbagetog er bekjendt nok; en lille ret interessant, men tilsyneladende eksponeret Standsning skete i Skanderborg, og først efter at vi successive var komne Nord for Aarhus, kom vi i Ro, medens Fjenden væsentlig satte sig fast i Aarhus. Intendanturen havde jeg detacheret til Randers, men kaldte den tilbage derfra og tog med en Feltafdeling deraf Stade paa Kalø, medens Pengeintendanturen etableredes i Ebeltoft. I c. to Maaneder [24. Mai—25. Juli] residerede jeg saaledes paa det yndige Kalø i den smukkeste Sommertid og nød i Forvalter Olsens Hus en Gæstfrihed, som var uafviselig og som jeg ikke noksom kan prise for den Venlighed, hvormed den ydedes mig og mit hele Følge. Den Betænkelighed, hvormed jeg modtog samme, mildnedes en Del ved, at den økonomiske Del gik for Eierens, den hamborgske Senator Jenischs Regning. Hvad der meget forøgede Interessen af Opholdet paa Kalø, var den mig stillede Opgave, at bringe Halvøen Helgenæs i en saadan Stand, at den kunde modtage hele den Ryeske Brigade, dersom den skulde blive yderligere

¹ Se Tillæg I.

trængt af Fjenden. Opgaven var meget broget; men vi naaede dog saa vidt, at vi for en Tid vilde have kunnet friste Livet paa den nøgne sandede Halvø, som var bleven forsynet med stærke Forskanskninger. Barakker blev opført for Hestene (vi havde næsten hele Armeens Kavalleri med os), Materiale til Bagerovne var skaffet tilveie til Opførelse i et Par Dage, Skibe med Viktualier og Korn var stationeret ved Rolesegaard, Kreaturer stod i Mols til at drives ind, og hele Ebeltoft Amtstuedistrikts Oplagsfourage var oplagret paa Helgenæs m. v.

Rye havde sit Hovedkvarter en Milsvei syd for Kalø, navnlig paa Vosnæsgaard.

Erindringer om mange Smaaepisoder baade af landlig og krigersk Natur knytte sig til Opholdet paa Kalø. Jeg var vel bereden og kunde let gøre Smaa-udflugter. I Skoven kunde jeg færdes med Bøssen, og de berømte smukke Ruiner ved Havkanten besøgte jeg oftere, og midt ind imellem blandede sig Studiet for at sikre Korpsets Eksistens i den afskaarne Position, medens man aldrig vidste sig sikker for, hvad den lige overfor staaende langt mægtigere Fjende kunde faa i Sinde. Af alvorligere Affærer forefaldt Kavallerifægtningen nord for Aarhus [den 30. Mai], hvor Prinsen af Salm-Salm blev taget, men ellers var det kun Forpostaffærer og Alarmeringer. Nørre Snede Historien¹ bragte os en 60 hessiske Heste af fin Racebygning, men for svage og spinkle til vort Brug. General Rye tillod mig at udtage en hvilkensomhelst deriblandt til eget Brug, og jeg fik Kavalleriofficerer til

¹ Den 7. Juni, ved hvilken Leilighed et kurhessisk Husarkommando under Ritmester Grau bestaaende af 2 Løitnanter, 1 Læge og 60 Mand toges til Fange og 67 Heste erobredes.

at bese dem; men hvorvel der var fine Raceheste derimellem, raadede man mig at beholde min egen rigtignok prægtige Ganger. Ogsaa tobenede Fanger saa vi paa Kalø. Saaledes blev der en Morgen afleveret en Officer med Mandskab og Tambur. De skulde afsendes til København, og Officeren, der var taget paa Forposten, var temmelig simpel udstyret og modtog med Taknemmelighed, hvad vi af vort simple Soldaterforraad kunde yde ham. Han var af det preussiske Landeværn, og paa mit Spørgsmaal svarede han: „Ich bin eigentlich Bürgermeister.“ Formodentlig en kommunal Borgmester. Han var fra Wreschen (tror jeg, det hed) i Posen, var kommen anmarscherende herind, sat paa Forpost vestlig Skanderborg og der tagen til Fange, „und nun gehe ich nach Hause und ruhe auf meinen Lorbeeren“ var hans Ord, og han syntes slet ikke utilfreds med sin Skæbne. Tamburen var ikke mindre fornøiet, og amuserede Gaardens Besætning med sin Tromme, rigtignok imod al militær Orden; men vi laa saa langt bag Linien, at det ikke kunde høres. Alarmeringerne bragte undertiden Liv i Tøiet, stundom med blind Alarm, stundom med Alvor, skønt Preusserne aldrig syntes at mene det ret alvorligt. En Aftenstund var jeg ved Hovedkvarteret, dengang i Hjortshøi Præstegaard, hvor et Teselskab, Herrer og Damer, var forsamlet. Et Dampskib laa ved Kysten, og da alt var roligt, foresloges, jeg tror af Oberstløjtnant Steinmann¹, en Seilads med Dampskibet i den smukke Aften, hvori jeg opfordredes til at deltage. Jeg refuserede og red hjem og gik til

¹ P. Fr. Steinmann, f. 1812, † 1894; som Major Stabschef hos General Rye; 1867—74 og 1877—82 kommanderende General i Nørrejylland og Fyn; 1874—75 Krigsminister.

Sengs. Jeg havde ikke sovet længe, da jeg blev vækket med Beretning, at Baunerne brændte og at altsaa en natlig Bevægelse maatte finde Sted. Alt kom paa Benene, og fra vore Høider saas Baunerne brænde i hele Omegnen ad Aarhus og ned ad Skanderborg Egnen. Vi stod i Forventning om de Ting, som skulde komme. Baunerne brændte fort i den smukke Sommernat; men alt blev roligt, og omsider slukkedes Lysene, og vi gik atter til Ro. Dagen bragte Forklaringen, som var, at man ombord paa det promenerende Dampskib til Selskabets Moro havde ladet nogle Raketter stige op. Dette havde alarmeret en Baunemand, der havde anset det for Signal og tændt sin Tønde; Naboen svarede, og snart kaldte hele Udstrækningens Bauner begge Hærene paa Benene, og det blot for en Rakets Skyld.

En Dag sad jeg paa Vosnæsgaard hos Rye; da der bragtes ham Breve, gik jeg ud og satte mig paa Stenbænken. Det var en deilig Sommerdag og alt i dyb Ro, da pludselig en Rytter sprængte ind i Gaarden med Melding, at Fjenden rykkede frem. Alt kom i Bevægelse; Adjutanter og Ordonnanser fore ud for at kalde Tropperne paa Benene, og snart var Gaarden tom og stille. Rye spurgte, om jeg vilde med, da der jo maaske vilde forefalde en Kavalleri-Affære, og da jeg sagde ja, rede vi, Generalen og jeg, afsted, ledsagede af to Ordonnanser, mod den Egn, hvor Fjenden viste sig, og vi rede saa skrap til, at vi snart havde tabt Ordonnanserne agter ud og vare ene. Idet vi nu nærmede os en høitliggende Landsby, Vorre, kom Kavalleriløitnant N. N. farende os imøde, at vi ikke maatte komme ind i Byen, Fjenden stod tæt bag ved. En Bataillon af vore stod allerede opmarscheret,

og en Eskadron rykkede frem — og jeg fandt nu, at jeg ikke var paa en Intendants Plads, som er bag Fronten, og red derfor langs forbi Eskadronen, og morsomt var det at se Karlens livlige Ansigter, idet de raabte til mig: „Er de der?“ — „Er de der?“ Det gik som oftere; Fjendens Fremrykning var kun en Rekognoscering; da de saa, at vi var der, stoppede de op. Men en lille Episode viste ogsaa ved denne Leilighed noksom det preussiske Militærs negative Optræden *dengang*. En Løitnant N. N. af vore Tropper befandt sig, netop i Nærheden af bemeldte Landsby, ved at komme om en Høi i saadan Nærhed af en fjendtlig Officer, at de kunde tilraabe hinanden. Den fjendtlige Officer raabte til den danske: „Vi se godt, at Generalen holder henne paa den Høi med sine Officerer. Naar de lade være at skyde paa os, saa skyde vi ikke heller.“ „Ja, hvad vil De her saa?“ svarede den danske — og dermed var den Passiar forbi, og omsider gik hver til sit. (Relata refero¹). Det var vist utvivlsomt, at det preussiske Militær godt erkendte det Uværdige i deres hele daværende Situation.

Paa Vosnæsgaard tog jeg Afsked med Rye for sidste Gang, da han [den 1. Juli] med en Del af Brigaden over Helgenæs udskibedes for at deltage og falde i Slaget ved Fredericia. Han vidste godt, hvad det gjaldt om, og da vi talte om, hvorvidt det lod sig udføre, mente han, at det nok lod sig gjøre, „men vi maa gaa paa“, — og det gjorde han ogsaa. Hans sidste Ord til mig var: „Behold mig i venlig Erindring“, og det har altid forekommet mig, som om der hos ham var en Forudfølelse af, hvad han gik imøde.

¹ „Jeg fortæller, hvad jeg har hørt“.

Med spændt Forventning for dem, som vidste, og hos dem, som formodede, hvad der skulde ske, imødesaas Beretningen, og da Tidenden om „Seiren ved Fredericia“ indløb og tillige, at Fjenden var i Begreb med at forlade Aarhus og trække syd paa, fulgte vi med Resten af Brigaden efter; men, som Steinmann sagde til mig, da vi brød op, og som for Intendanten var en lidet trøstelig Bemærkning, „gennem Egne, der var udædte af hele den fjendtlige Styrke“, og værst var det, da vor største Styrke var Kavalleri, og i lange, lange Vogntog maatte vore Oplag paa Helgenæs slæbes med lige til Hedensted mellem Horsens og Veile. Under Jubel og Blomsterstrøning trak vi [den 27. Juli] ind i Aarhus. Jeg fulgte dengang ned ad Jylland til Hest og havde nord for Horsens en Scene, idet min bagefter ridende Oppasser med Hesten styrtede ned ad Bakken, saa at vi i Horsens maatte lade Hesten dræbe, og Fyren blev puttet ind blandt Trænkuskene, rigtignok ogsaa som Følge af, at han i Aarhus var drukken. Han var en Kulsvier med disse Folks Dyder og Lyder.

Nørrejyllands Intendantur forlagdes derefter til Horsens [den 31. Juli] og senere til Veile [den 20. August] og derfra igen til Aarhus [den 6. September]. I August 1849, da vi var kommen lidt til Ro, besøgte jeg Familien i Odense [den 12. August], og fik vi da vor lille Datter døbt i St. Knuds Kirke, og kort efter afreiste Familien paa Besøg til Ribe. I December [den 19. December] 1849 fik Nørrejyllands Intendantur Sæde i Veile og forblev der indtil August 1850, da den tog Ophold i Fredericia, hvor den forblev.

Under 30. Januar 1850 udnævntes jeg til Amtsforvalter i Ribe; men paa Opfordring vedblev jeg min

Funktion som Intendant indtil videre og forestod saaledes fremdeles Intendanturen indtil Fjendtlighedernes Ophør i Begyndelsen af 1851. Min Kone og Børnene flyttede i April 1850 til Ribe. Vinteren 1850—51 tilbragtes i Fredericia mest med Regnskabers Opgørelse. Med Udgangen af Marts 1851 sluttede jeg min militære Løbebane og forlod Intendanturen og Fredericia den 27. Marts, tre Aar og tre Dage efterat jeg havde forladt Slesvig, og ankom til Ribe den 28. s. M. Klokken 1 $\frac{1}{2}$ Eftermiddag efterat have levet paa Feltfod i de tre indholdsrige Krigsaar.

Mange Minder knytte sig for mig til disse Aar, Aar saa rige paa Begivenheder fulde af Interesse for hele det danske Folk og saaledes ikke mindst for dem, som mere umiddelbart vare dragne ind i Urolighedernes Hvirvel. Det store Ansvar af den Stilling, der under Krigen var bleven mig betroet, lærte jeg saa at sige først efterhaanden at kende. Havde jeg ret kendt det forud, var jeg maaske vejet tilbage for det; men der var Held med, og jeg erhvervede mig efterhaanden dygtige Medarbejdere og Hjælpere, hvis tro Assistance jeg ikke noksom kan paaskønne, og skal jeg blandt dem nævne nogen, uden derfor at miskjende andre, saa skal det navnlig være gamle Lund¹, nuværende Kontrollør ved Varedepotet i København. Men heller

¹ Christian Christen Jørgen Bastland Lund, f. ²⁸/₁ 1817 i Nyraad ved Vordingborg, hvor Faderen var Købmand; kom 1833 i Købmandslære i Kallundborg og fik før Krigen 1848—50 Bestalling som Mægler i Kolding. Blev 1849 ansat ved nørrejyske Intendantur; men var efter Krigen privat Forretningsmand (i Kolding og Veile). Blev omkring 1858 ansat som Kontrollør ved det militære Varedepot; men udnævntes efter Hærforandringen 1867 til Intendant og Magasinforvalter ved Munderingsdepotet, hvor han forblev til sin Død. 1875 R. af D. † ¹¹/₇ 1884.

ikke skal jeg glemme det Venskab og den Imødekommen, som jeg mødte i saa rigeligt Maal saavel blandt Armeens Personale som i de mange Familier, med hvilke jeg under mit omflakkende Liv op og ned ad Jylland kom i Berøring. Det var saaledes ikke uden en vis Tilfredsstillelse saavel i tjenstlig som i privat Henseende, at jeg kunde tænke tilbage paa de forløbne Krigsaar; men Ulempen førte de naturligvis ogsaa med sig og deriblandt Forstyrrelsen i Familienlivet, og saa den økonomiske Forstyrrelse; thi jeg var, med Skam at tale om, kun simpelt aflagt, og Krigen blev mig derfor meget kostbar. 1200 Rbdr. Gage og lidt Kantonnementstillæg var ikke blot for lidt efter det, der var mig betroet; men det var for lidt til at leve af ved det omflakkende Liv, hvor Familien derfor maatte tage Bopæl snart hist snart her, og Mobilier og Bohave slæbes fra Sted til andet.

Da jeg blev Amtsforvalter i Ribe, var det min Tanke at have sluttet min tjenstlige Karriere i denne Post; men nær var jeg dog atter et Par Aar efter bleven dragen ind i de militære Funktioner igen, da jeg modtog Opfordring fra Krigsministeren, General Hansen¹,

¹ Christian Fred. Hansen, f. 29/11 1788 i Helsingør, 1809 Sekondløjtnant i sjæll. Jægerkorps, 1811 Premierløjtnant i Kronens Regiment og Adjoint i Generalkvartermesterstaben, 1816 til Tjeneste ved Auxiliærkorpsets Stab i Frankrig, 1817 Kaptajn i hollandske Jægerkorps, 1822 Divisionsadjutant i Generalstaben, 1828 Major, 1831 Undervisningsdirektør ved Landkadetkorpset, 1833 Oberstløjtnant, 1835 Divisionskvartermester, 1836 K. af D., 1839 Overadjutant, 1841 Oberst, 1843—48 Deputeret i Generalkrigskommissariatet, 1848 Kommandant paa Als, Generalmajor, St. af D., Novbr. 1848—Juli 1851, Januar 1852—December 1854 og Juli 1864—Novbr. 1865 Krigsminister, 1865 Ridder af Elefantordenen. † 22/6 1873.

om at overtage Generalintendantsposten. Jeg undslog mig imidlertid derfor, dels fordi den hele militære Øko-

Stiftamtmand H. C. Nielsen.

nomi-Administration, som den var, ikke behagede mig, dels fordi jeg frygtede for ikke tilfredsstillende at kunne løse Opgaven, og ogsaa fordi jeg omtrent hav-

de tilsat, hvad jeg privat eiede, ved de slet aflagte Stillinger, som jeg havde beklædt, og med Grund maatte jeg befrygte, at jeg uden Formue ikke vilde kunne klare Økonomien ved et Ophold i København¹. Krigsministeren gentog imidlertid sin Opfordring, og jeg drog til København til Konference; men jeg holdt fast ved min Beslutning og vendte tilbage til min Amtstue; men Omstændighederne førte mig dog senere ind i en anden, min nuhavende, Embedsstilling som Amtmand i Ribe Amt, hvortil jeg udnævntes den 11. Mai 1855².

Tillæg I.

KRIGSMINISTERIET.

Armeens Intendantur.

Kjøbenhavn, d. 12. Mai 1849.

Intendanturen i Nørrejylland har i Skrivelse af 2. dennes fremstillet de Betænkeligheder, der ere vakte hos Samme ved den fra Armeens Intendantur modtagne Skrivelse af 28. f. M. og en fra Corpsintendanturen for den active Armee modtagen Skrivelse af 30. næstefter betræffende Generalmajor v. Ryes Corps eventuelle (muligt alt nu effektuerede) Overgang til Forpleining m. v. under førstnævnte Intendantur.

Armeens Intendantur indseer tilfulde, at Forholdet for Øieblikket maa synes og tildeels i Virkeligheden er blevet meget forviklet som en Følge af det stedfundne Misgreb, at en særegen Intendantur er bleven oprettet for det Ryeske Corps, i Stedet for at

¹ Se Tillæg II.

² Hosstaaende Billede er efter Maleri paa Raadhuset i Ribe, malet af A. Dorph.

dette, saalænge Forbindelsen kunde vedligeholdes med det Nørrejydske Armeecorps. af hvilket det kun udgjør en Deel, burde være forblevet under den for dette Armeecorps etablerede Intendantur, og fra det Øieblik, hiin Forbindelse ganske maatte ophøre, gaae ind under vedkommende locale Intendants Forsorg. — Det er let at indsee, at Sanctioneringen af bemeldte, af den commanderende General og Corpsintendanten i Forening truffe og mod de under 13. Marts omændrede Bestemmelser for Intendanterne p. p. aldeles stridende Foranstaltning, consequent maatte lede til, at ethvert detacheret Corps erholdt sin egen fuldstændige Intendantur og saaledes til en stadigt fremskridende Forøgelse af den active Armees alt noksom talrige Intendanturpersonale, og man har derfor desavoueret denne Foranstaltning, hvilket Krigsministeren ganske har billiget.

Forholdet er imidlertid, som bemærket, derved blevet noget mere forviklet, og det er ikke usandsynligt, at Corpsintendanturens Skrivelse af 30. f. M. til Intendanturen i Nørrejylland, af hvis Indhold man kun kjender, hvad deraf er anført i sidstnævnte Intendanturs Skrivelse af 2. dennes, kan have bidraget til at give Sagen et saadant Udseende, som om uoverstigelige practiske Vanskeligheder stillede sig i Veien for den af Krigsministeriet befalede Ophævelse af den specielle Intendantur, der var dannet for Generalmajor v. Ryes Corps. Man har imidlertid den Tillid til Intendanturen i Nørrejylland, hvis Intendant, Herr Overauditeur Nielsen, alt ved mange Leiligheder har givet Prøver saavel paa Tjenstiver og Nidkjærhed, som paa practisk Blik og Besindighed, at Samme, ved Indtrædelsen af det omqvæstionerede Forhold, vil vide at overvinde de virkelige Vanskeligheder og at gjenemskue de blot tilsyneladende. At give Intendanturen en omstændelig Instruction udenfor de almindelige Bestemmelser af 13. Martz, anseer man for uforholdsmæssigt. Kun enkelte Punkter tror man at burde berøre.

Nørrejyllands Intendantur beholder i ethvert Tilfælde sit *Hovedsæde* paa det Sted, hvor den commanderende General i Provindsen opholder sig; men iøvrigt maa Intendanten, — hvad der da ogsaa gjælder selv under almindelige Forhold — altid søge at være tilstæde paa det Punkt i Provindsen, hvor hans Nærværelse i Øieblikket er meest nødvendig.

Intendanturen forbliver, uanseet at en Deel af den active Armees

temporairet gaaer ind under Samme, aldeles uafhængig af Corpsintendanturen, og har kun med denne at pleie den Forbindelse, som de almindelige Bestemmelser hjemle, hvorimod Intendanturen iøvrigt, ligesom ellers, har angaaende alt Fornødent at henvende sig directe til Armeens Intendantur og Directionen for Armeens Materiel.

Troppernes Naturalforpleining, naar samme finder Sted, foranstaltes af de ved Brigaderne ansatte Hjelpeintendantur, der have at sørge for Oprettelsen af de nødvendige Magaziner i 1. Linie, og som iøvrigt, overensstemmende med „Bestemmelsernes“ § 6, i det givne Tilfælde ganske komme til at staae i samme Forhold til den locale Intendant, som ellers til Intendanten ved den active Arme. De have ligeledes at requirere ved Intendanturen og føre Regnskab over de fornødne Summer til det til Brigadernes Hovedkvarter hørende Personales Gagering og Lønning. — Derimod have Troppeafdelingerne at indsende deres Requisitioner paa de fornødne Pengemidler directe til Intendanturen. I Henseende til Beklædnings-, Indkvarterings-, Hospitals- og Kjørselsvæsenet vil Intendanturen have at varetage de Pligter, som paahvile Intendanten ved et Armeecorps, men kan herved lade sig yde al den Assistance af Hjelpeintendanterne, som Omstændighederne tillade, — ligesom det vistnok ogsaa vilde være hensigtsmæssigt, om en af disse Hjelpeintendantur designeredes til at træde i Stedet for Intendanten, naar denne var fraværende fra Hovedkvarteret.

Idet man endnu engang maa udtale sin Overbevisning om Herr Overauditeur Nielsens baade Evne og Villie til at rette paa Forholdene, troer man slutteligen at maatte tilføie den Bemærkning, at den af Corpsintendanturen til Intendanturen i Nørrejylland rettede Opfordring om at overtage Intendant Foss' Archiv formentlig alene bør efterkommes som en ganske midlertidig Foranstaltning, for at Intendanturen af disse Papirer foreløbig kan øse de fornødne Oplysninger, men at iøvrigt bemeldte Archiv, som en Deel af det Nørrejydske Corps's Intendanturs i sin Tid igjen bør tilbagegives denne, hvis Adsplitelse i 2 Dele, som ovenfor sagt, har været sanctioneret.

Wachs.

Bonsach.

Til
Intendanturen i Nørrejylland.

Tillæg II.¹

Deres Excellences ærede Skrivelse af 4. d. M. har jeg modtaget med dybtfølt Erkendelse af den mig derved udviste Tillid og Tiltro. Hvorvel Intendanturforretningerne af den Art, som de der under Krigsaarene paahvilede mig, ved min Tiltrædelse af denne Funktion vare mig ubekendte, vaktes min Interesse for disse Forretninger dog i høi Grad; og det vilde været overensstemmende med mit Ønske at vedblevet i denne Funktion, naar kun der havde været nogen Garanti eller Forvisning for Lokalintendanturenes fremtidige Vedbliven ogsaa under Fredsforhold; men da dette ikke var Tilfældet, maatte jeg attraa anden Ansættelse. — Min Interesse for hine Forretninger har derved dog ikke tabt sig, og ved den saa hædrende Opfordring fra Deres Excellence om at overtage Generalintendantposten vaktes unægtelig min Tilbøielighed til at modtage den. Jeg maa imidlertid derhos tilstaa, at jeg derved ingenlunde har overset de Grunde, som maatte vække Betænkelighed hos mig. Netop fordi jeg har lært Intendanturforretningerne at kende, véd jeg at vurdere de Vanskeligheder, som ere forbundne med denne Departementschefspost maaske i høiere Grad end med de fleste andre, navnlig under Forhold som Nutidens; jeg tiltror mig derfor ingenlunde selv Evner til fyldestgørende at staa i Spidsen for en Bestyrelse som den tilbudte, men jeg vilde dog derved bygget paa det, som jeg véd, at jeg er i Besiddelse af, nemlig den bestemte Villie at anvende alle de Evner, jeg maatte være i Besiddelse af paa Opfyldelsen af de Pligter, som den mig overdragne Post paalagde mig, og i Fortrøstning hertil, som og til, at den til mig rettede Opfordring er grundet paa min tidligere Virksomhed, vilde jeg maaske vovet at modtage den tilbudte Post.

Men ogsaa fra andre Sider opstiller der sig Betænkeligheder, som jeg ikke kan og bør tabe af Syne. Under min tidligere Embedsstilling har jeg været udsat for hyppig Omflytning og Forandring i mit lokale Ophold, som stedse foruden andre Ulemper have medført betydelig Bekostning for mig, og navnlig var dette under Krigsaarene Tilfældet. — Min Familie, som ved Oprørets Udbrud med mig havde Ophold i Slesvig, maatte under Krigs-

¹ Trykt efter en bevaret udateret Koncept, som antagelig er affattet kort efter Krigens Slutning 1851.

aarene ofte forandre Opholdssted, og disse Forhold medførte i økonomisk Henseende Opofrelser for mig, som jeg kun ved en i pekuniær Henseende bedre Stilling kunde vente senere at indvinde; — jeg har nu indrettet mig her med Tanken om et blivende Opholdssted; jeg har købt en Eiendomsgaard og dertil hørende Inventarium, som jeg med et nyt Opbrud atter maatte afhænde. — Min Embedsindtægt her er for Tiden c. 2000 rbdl. og vil med Alders-tillæg om nogle Aar beløbe sig til 23 à 2400 rbdl., og dersom jeg i Tiden maatte ville attraa en bedre gageret Post i denne Embedsbranche, jeg nu beklæder, da tilbyder samme betydelig Avancement i saa Henseende. Skulde jeg nu ombytte min Stilling med en anden og navnlig med en Post i København, saa maatte denne sidste selvfølgelig kunne ækvivalere hin ved en saa meget højere Indtægt som Forandringen, Opbrud, det meget dyrere Opholdssted m. m. medfører, og denne Forskel er betydelig. — Jeg besidder ikke Formue til at kunne lade slige Hensyn uden Indflydelse; dersom jeg fra min forrige Stilling var direkte gaet over til den nu omhandlede Post, saa vilde jeg ikke have havt at anstille slig Betragtning, og det er mig meget imod nu at skulle gjøre det; men jeg kan og tør ikke tilsidesætte disse Hensyn. Det er mig ikke bekendt, hvorledes Generalintendantposten er aflagt, og jeg véd derfor ikke, om den, naar de ovennævnte Hensyn behørig tages i Betragtning i pekuniær Henseende staar saaledes over min nuhavende, at den tilbyder behørig Erstatning; — og at tabe i pekuniær Henseende ved en saadan Overgang til en langt byrde- og ansvarsfuldere Post tør jeg ikke udsætte mig for; saa meget mere som jeg med Hensyn til Familie- og Privatlivet lever her under saa gunstige Forhold, at jeg skylder min Familie, Kone og Børn, ikke at lade dem for meget føle andre Savn ved Forandringen.

Forinden jeg derfor tør erklære mig over Deres Excellences ærede Opfordring, tillader jeg mig at bede Deres Excellence have den Godhed at ville meddele mig, med hvilken Gage og eventuelle Emolumenter Generalintendantposten for den Tiltrædende er aflagt.

Idet jeg gentagende bevidner Deres Excellence min erkendtlige Paaskønnelse af den i det gjorte Tilbud for mig indeholdte Tilkendegivelse, har jeg den Ære med særdeles Høiagtelse at undertegne mig

Deres Excellences ærbødige

H. Nielsen.